

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

УДК 336.221.4:330.34.014

В. В. Гузун

студентка 5 курсу спеціальності «Економічна теорія»
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ НА ПРИСКОРЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Анотація. Податкова система є одним із багатьох інструментів втручання уряду в економічні процеси, що потребує додаткових фінансових ресурсів задля забезпечення економічного розвитку. Вона нагадує механізм взаємовідносин між урядом і суспільством в економічній сфері, який потребує постійного вдосконалення за умов сучасності. Розглядаючи податкову систему як фактор прискорення економічного розвитку, слід розробити ряд рекомендацій і для України, де зайдана система не позбавлена вад.

Ключові слова: податки, податкова система, прискорення економічного розвитку, держава, податковий тягар, податкова політика України.

ВЛИЯНИЕ НАЛОГОВОЙ СИСТЕМЫ НА УСКОРЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

THE IMPACT OF THE TAXATION SYSTEM ON ACCELERATION OF ECONOMIC GROWTH

Аннотация. Налоговая система является одним из инструментов воздействия правительства на экономические процессы, которое само нуждается в дополнительных финансовых ресурсах для обеспечения экономического развития. Она напоминает механизм взаимоотношений между правительством и обществом в экономической сфере, который требует постоянного усовершенствования. Рассматривая налоговую систему как фактор ускорения экономического развития, необходимо разработать ряд рекомендаций и для Украины, где упомянутая система не лишена недостатков.

Ключевые слова: налоги, налоговая система, ускорение экономического развития, государство, налоговое бремя, налоговая политика Украины.

Abstract. The taxation system is one of the tools of government that are used in economic processes which is in need of additional financial resources for economic growth. It reminds the mechanism of the relations between government and society in economic sector that requires constant improvement. By considering the tax system as the factor of accelerating economic growth, it is necessary to develop a set of recommendations for Ukraine, where the mentioned system is not without drawbacks.

Key words: taxes, taxation system, acceleration of economic growth, state, tax revenue, tax policy of Ukraine.

Вступ. Податки, як складова податкової системи, є вихідною категорією фінансів, економічною базою функціонування держави і найважливішою фінансовою формою регулювання ринкових відносин. Це обов'язковий елемент економічної системи держави незалежно від того, яку модель економічного розвитку вона обирає, які політичні сили перебувають при владі [1, с. 36]. Отже, система оподаткування повинна функціонувати задля всебічного розвитку держави та суспільства.

Податкову систему та податки розглядали у своїх працях учені-економісти різних часів: А. І. Крисоватий [1], М. П. Мельник [2], С. І. Лучковська, Л. Б. Рябушка [3], Дж. М. Кейнс, Р. Масгрейв, Дж. Б'юкенен [4], Дж. Бреннан [5] та інші. На думку одних, податки — це плата суспільства за виконання державою її функцій [1], на думку інших — зайвий фінансовий тягар для населення [4; 5], що свідчить про наявність різних підходів до розуміння обраної теми.

Українська податкова система налічує чимало вад, що лягають тягарем на плечі народу, зменшуючи доходи людей, а відповідно, і їхній добробут. Окрім великої кількості податкових платежів і високих податкових ставок існують і проблеми неефективного використання бюджетних коштів з боку уряду та уповноважених осіб, недоцільність витрат, корупція, задоволення інтересів окремих індивідів чи їх груп та ін..

Таким чином, суттєву роль відіграє не тільки процес оподаткування та наповнення скарбниці, а й витрачання цих коштів — видаткова частина бюджету, яка визначає ефективність і цільовий напрям використання податкових коштів. Податкові надходження повинні спрямовуватись на виконання державою її функцій, у тому числі на реалізацію програм економічного розвитку. Варто зауважити, що нині, щоб перейти на якісно новий рівень життя, Україна потребує прискорення економічного розвитку.

Постановка завдання. Якщо розглядати економічний розвиток як процес кількісних і якісних змін у складових елементах економічної системи (продуктивних силах та економічних відносинах), то прискорення економічного розвитку передбачатиме наявність стрибка у темпах зростання. **Метою** дослідження є виявлення зв'язку між функціонуванням податкової системи та прискоренням економічного розвитку, а також розробка на цій основі пропозицій щодо вдосконалення системи оподаткування задля прискорення економічного розвитку України. Зважаючи на це, дослідження впливу податкової системи на прискорення економічного розвитку слід проводити як пошук взаємозалежності між такими показниками: зростанням ВВП на душу населення та податковим тягарем, непрямими податками, прямими податками, сукупною податковою ставкою та зміною кількості податків. Серед використаних методів дослідження є: метод системного аналізу, аналіз статистичних даних, метод індукції, метод компаративістики, а також економіко-математичні методи (проведення розрахунків, подання матеріалу у вигляді графіків і таблиць).

Результати. За допомогою інструменту Регресія пакету аналізу даних Excel було визначено сукупний вплив незалежних факторів на результативний і побудовано на цій базі модель. Були отримані такі результати:

Таблиця 1

ЧОТИРЬОХФАКТОРНА ЛІНІЙНА РЕГРЕСІЯ ДАНИХ ПО УКРАЇНІ

<i>Регресійна статистика</i>			<i>Коефіцієнти</i>
Множинний R	0,88	Y -перетин	229,64
R -квадрат	0,78	Податковий тягар	-4,75
Нормований R -квадрат	0,34	Непрямі податки	1,54
Стандартная похибка	6,41	Прямі податки	7,94
Спостереження	7,00	Сукупна податкова ставка	-5,17

Джерело: статистичних даних: База даних Світового банку [6].

З табл. 1 видно, що якість моделі є високою ($R = 0,88$ — зв'язок сильний). Коефіцієнт детермінації ($R^2 = 0,78$) показує, що 78 % варіації ВВП на душу населення пояснюється зміною податкового тягара, непрямих і прямих податків і сукупної податкової ставки. На частку чинників, які не увійшли до моделі, припадає 22 % варіації результативної ознаки. Але величина нормованого коефіцієнту детермінації ($R_h^2 = 0,34$) показує, що, зважаючи на малу вибірку, регресійна модель не є дуже точною: 34 % варіації результативного фактора пояснюється зміною незалежних факторів. Модель регресії виглядає таким чином:

$$Y_x = 229,64 - 4,75 \times X_1 + 1,54 \times X_2 + 7,94 \times X_3 - 5,17 \times X_4, \quad (1)$$

де Y — зростання ВВП на душу населення, X_1 — податковий тягар, X_2 — непрямі податки, X_3 — прямі податки, X_4 — сукупна податкова ставка.

Результати моделі свідчать про неефективне функціонування податкової системи в Україні, оскільки в економіці будь-якої країни усі її складові повинні утворювати між собою причинно-наслідкові зв'язки через наявність системної взаємозалежності. Якщо такий зв'язок порушується, то відповідні елементи в системі діють неефективно або використовуються недоцільно, що є сигналом для введення змін.

Варто відмітити, що напрям досліджуваного зв'язку може бути як прямий, так і обернений (див. табл. 1). Так, в Україні податковий тягар і сукупна податкова ставка обернено впливають на економічний розвиток. Це означає, що зі зростанням податкового тягара та сукупної податкової ставки темпи економічного розвитку падають. Між непрямими та прямими податками і зростанням ВВП на душу населення ми спостерігаємо прямий зв'язок, тобто їхнє збільшення веде до зростання ВВП на душу населення.

На перший погляд здається дивним, що збільшення непрямих і прямих податків призводить до зростання ВВП на душу населення, бо такий тягар зменшує купівельну спромож-

ність населення і погіршує, відповідно, рівень їхнього життя, а зростання другого показника свідчить про підвищення рівня життя населення. Дана суперечність стає можливою внаслідок існування неефективної політики, яку проводив уряд.

Показнику зміни кількості податків було приділено окрему увагу. Для наочності порівняємо Україну з іншими країнами, що є прикладом успішної реалізації прискорення економічного розвитку (на основі логіко-інтуїтивного підходу було обрано такі країни: Сінгапур, Південна Корея, Туреччина та Азербайджан), за даним показником (див. рис. 1).

Як видно з рис. 1, кількість податкових платежів по обраних країнах постійно зменшується (у межах від 5 до 20), але в Україні вона й досі лишається найбільшою (28).

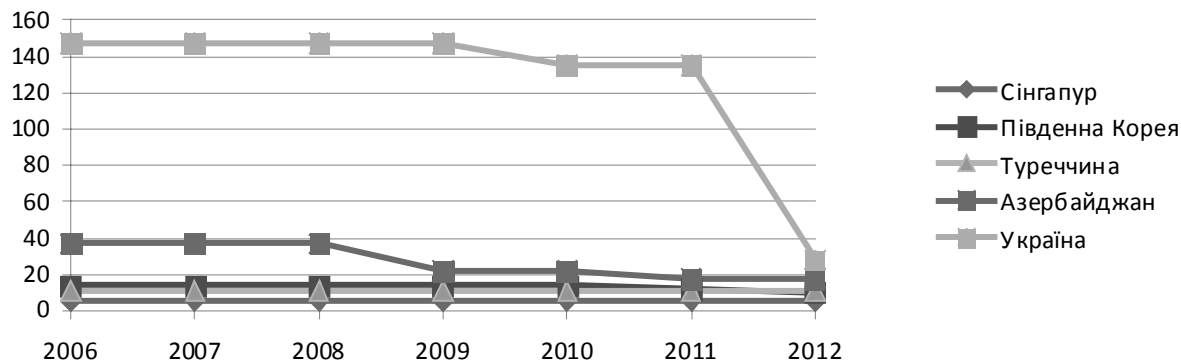

Рис. 1. Зміна кількості податків за 2006—2012 рр.

Джерело: складено автором База даних Світового банку [6].

Такі результати свідчать про необхідність зменшення кількості сплачуваних податкових платежів, що дасть можливість уникнути таких проблем: зайве навантаження на платників податків, приховування доходів та ухилення від сплати частини платежів, ускладнення процесу стягнення платежів і контролю за їх сплатою, розвитку та поширення механізмів «відмивання» коштів та їхнього незаконного руху в межах країни, вірогідність подвійного оподаткування тощо.

Спираючись на проведені дослідження, можна надати такі рекомендації для України:

- зменшити кількість податкових платежів;
- посилити механізм контролю за сплатою податків та ефективністю їхнього використання;
- знизити рівень податкових ставок (залежно від типу податкового платежу та бази оподаткування);
- використовувати досвід успішних країн з урахуванням власних особливостей («відійти» від стереотипів з минулого про соціальний обов'язок держави через суттєву відмінність у типах мислення, традиціях, культурі та свідомості стосовно доходів і витрат).

Окрім цього особливе місце тут посідає готовність самих людей добросовісно виконувати свої обов'язки та роботу.

Якщо не можна відмовитись від податків взагалі, тоді треба використати це як можливість на шляху економічного розвитку.

Висновки. Пошук зв'язку між функціонуванням податкової системи та прискоренням економічного розвитку шляхом кореляційно-регресійного аналізу дає підстави стверджувати, що вплив податкової системи на прискорення економічного розвитку може бути суттєвим, уряду треба тільки вдало цим скористатись. Так, саме величина та кількість податкових платежів змінюють рівень доходів підприємств і фізичних осіб, їхні споживчі можливості, впливають, відповідно, на рівень життя, заощадження та інвестиції (внутрішні). На рівні підприємств заощаджені кошти можна спрямувати в науку та дослідження, на розробку інноваційної продукції, техніки чи технології, що в перспективі стане підґрунтям швидкого економічного та соціального розвитку.

Отже, спрощення податкової системи через стимулювання ефективної підприємницької діяльності впливає на економічний розвиток і може стати чинником його прискорення.

Виявлення шляхів прискорення економічного розвитку через вдосконалення податкової системи — перспективна тема для проведення досліджень, яка потребує перегляд великого обсягу літератури та статистичних даних, аналіз досвіду різних країн світу, пошук і розрахунок оптимальних розмірів податкових ставок і кількості податкових платежів і перевірки

отриманих результатів на практиці. Отримані результати можна використати як основу для розробки ефективної програми соціально-економічного розвитку України.

Список використаних джерел

1. *Крисоватий А. І.* Податкова система : [навч. посіб.] / А. І. Крисоватий, О. М. Десятнюк. — Тернопіль : Карт-бланш, 2004. — 331 с.
2. *Мельник М.П.* Розвиток податкової системи в перехідній економіці: [Електронний ресурс] / М.П. Мельник // Ірпінь: Академія державної податкової служби України. — 2001. — 362 с. — Режим доступу: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/652/5/>. — Назва з екрану.
3. *Рябушка Л.Б.* Бюджетно-податкова політика і в системі регулювання економічного розвитку держави / Л.Б. Рябушка, Д.В. Веремчук // Вісник Сумського державного університету : зб. наук. праць. — Суми : Вид-во СумДУ. — 2008. — № 3. — С. 182—187.
4. Buchanan, James M. The limits of liberty : between anarchy and Leviathan / James M. Buchanan (The collected works of James M. Buchanan ; v. 7). Includes bibliographical references. — Indianapolis. — 2000.
5. *Бреннан Джеффри, Бьюкенен Джеймс МакДжил.* К налоговой конституции для Левиафана [Електронний ресурс] // Geoffrey Brennan, James M. Buchanan. — Research gate. — Режим доступу: http://www.researchgate.net/publication/237830127_____?ev=pubfeed_dept. — Назва з екрану.
6. База даних Світового банку [Електронний ресурс] // World Bank Open Data: free and open access to data about development in countries around the globe. — Режим доступу: <http://data.worldbank.org/>. — Назва з екрану.

25.06.2014 р.